

Robert Nęcek

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Informacja medialna w służbie solidarności

Media information in the service of solidarity

ABSTRAKT

Informacja medialna może służyć solidarności postaw, stanowiąc jedną z podstawowych wartości podtrzymujących sprawiedliwy wymiar życia społecznego. Informacja oznaczająca solidarność staje się ponadczasowym wyzwaniem dla mediów i daje przepustkę do uprawiania dobrego dziennikarstwa. Dlatego dobre dziennikarstwo może uprawiać jedynie dobry człowiek, gdyż informacja ma zawsze wymiar etyczny. Oznacza to, że ludzie nieetyczni nie mogą uprawiać dobrego dziennikarstwa. Dobroć bowiem jest próbą zrozumienia trudnych chwil osób potrzebujących, by stać się częścią ich losu. Z tej racji solidarność będąca współodpowiedzialnością wyraża się we wspólnym braniu odpowiedzialności za to, co się na tym świecie dzieje, co od ludzi jest zależne. Przypomnienie tak rozumianej solidarności – w kontekście wojny w Ukrainie i milionów uchodźców wojennych – zobowiązuje narody świata do większego zaangażowania w przerwanie wojny i doprowadzenie do sprawiedliwego pokoju i do konkretyzacji pomocy uciekającym przed wojną uchodźcom.

SŁOWA KLUCZOWE:

solidarność, komunikacja, dobre dziennikarstwo, informacja medialna, współodpowiedzialność, uchodźcy

ABSTRACT

Media information can serve the purpose of solidarity of attitudes, constituting one of the basic values sustaining a fair dimension of social life. Information that stands for solidarity becomes a timeless challenge for the media and a ticket to good journalism. Therefore, good journalism can only be practiced by a good person, because information always has an ethical dimension. This means that bad people cannot do good journalism. For goodness is an attempt to understand the difficult moments of people in need in order to become part of their fate. For this reason, solidarity that is shared responsibility is expressed in joint taking responsibility for what is happening in this world, what depends on people. The reminder of solidarity understood in this way - in the context of the war in Ukraine and millions of war refugees - obliges the nations of the world to become more involved in stopping the war and bringing about a just peace, and to providing specific assistance to refugees fleeing the war.

KEYWORDS:

solidarity, communication, good journalism, media information, shared responsibility, refugees

WSTĘP

Posługa dziennikarska przez fakt prezentowania informacji światu wywiera potężny wpływ na opinię publiczną. Oznacza to, że media można wykorzystywać do promowania solidarności między osobami, narodami i państwami. Chodzi o to, że samo informowanie już jest formowaniem odbiorcy. Wymiar informacyjno-formacyjny mediów widoczny jest nad wyraz w przekazie dotyczącym najazdu Rosji na Ukrainę i podjęciu odpowiedzialności za ukraińskich uchodźców wojennych. Jeśli tak mają się sprawy, to wyczekiwanie na dzień – w którym przekaz informacji będzie prawdziwie *budowaniem braterskiej więzi, a informacja oznaczać będzie solidarność – stanie się dniem osiągnięcia przez środki społecznego przekazu najpiękniejszego celu*¹. W tym kontekście zostaną przedstawione: solidarność jako zawiązywanie braterskiej więzi, informacja medialna i jej ogólna charakterystyka i informacja solidarnością.

SOLIDARNOŚĆ JAKO ZAWIĄZYWANIE BRATERSKIEJ WIĘZI

Niewątpliwie solidarność stanowi wartość podstawową, a jej potrzeba w obecnych uwarunkowaniach jest wyjątkowo nagląca. Dlatego samozadowolenie i odwracanie się plecami od potrzebujących troski, byłoby grzechem wołającym o pomstę do nieba. Nieprzypadkowo więc tradycja katechetyczna przypomina te grzechy i wyszczególnia je między innymi jako: ciemnienie ludu, czy skarga cudzoziemca². Można zauważyć, że świadomość ta leży u podstaw nauczania Kościoła, a jego przesłanie zobowiązuje każdego, również dziennikarzy do przyjęcia solidarności jako programu życia³, gdyż z solidarności rodzi się „*zdolność do otwarcia się na innych*”⁴. Z tej racji zostaną omówione: solidarność jako fakt, zasada i cnota, a także solidarność jako współodpowiedzialność za los uchodźców wojennych.

¹ Jan Paweł II, *W służbie braterstwa i solidarności. Orędzie na XXII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 1988*, w: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 898.

² Por. Katechizm Kościoła Katolickiego nr 1867.

³ Por. R. Nęcek, *Solidarność jako fakt, zasada i cnota w nauczaniu społecznym Jana Pawła II*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” nr 7 (2005) s. 105.

⁴ Franciszek, *Solidarność lekarstwem na populizm. Przemówienie do szefów państw i rządów Unii Europejskiej z okazji 60 rocznicy podpisania Traktatów Rzymskich (24.03.2017)*, „L’Osservatore Romano” nr 3–3 (2017), s. 31.

SOLIDARNOŚĆ JAKO FAKT, ZASADA I CNOTA

W sytuacji dramatycznej obecnego świata, który trawia: wojna rosyjsko-ukraińska i wojenny kryzys uchodźczy; które stają się zagrożeniem dla Polski i całego świata, nie pozostaje nic innego jak solidarność ludzi dobrej woli wszystkich państw i narodów poszukujących dróg wyjścia z impasu. Dlatego samo słowo *solidarność* oznacza zgodność w postępowaniu i w dążeniach, wzajemne wspieranie się i w kluczowych sprawach jednomyślność⁵. Mając tego świadomość, Jan Paweł II – rozumiejący solidarność jako wspólne działanie – mówił o fakcie solidarności jako zjawisku wewnątrz krajowym i ogólnoswiatowym. Solidarność jako fakt wewnątrz krajowy jest wspólnym działaniem kręgów ludzi znajdujących się w podobnej sytuacji dla przezwyciężenia niesprawiedliwości i krzywdy. Toteż rozwój cywilizacji i komunikacji w wymiarach globu pozwolił poznać warunki pracy i życia ludzi. Ujawnił również rozmiary niesprawiedliwości, które widoczne są nie tylko w krajach rozwijających się, ale także w wysoko uprzemysłowionych. W takiej perspektywie solidarny członek wspólnoty wybiera to, co wybierają inni lub dlatego, że wybierają inni. To, co odróżnia człowieka solidarnego od człowieka przejawiającego zachowania konformisty, to jego stosunek do zysku. Konformista zgadza się współdziałać dla dobra sprawy pod warunkiem, że zobaczy w tym własną korzyść. Potrafi odstąpić od wspólnoty, jeżeli przestanie mu się to opłacać. Konformista odbiera siebie wspólnocie⁶.

Z kolei zajmując się solidarnością jako faktem ogólnoswiatowym Jan Paweł II podkreślił wagę nadziei na solidarny rozwój. Istnieje więc potrzeba przezwyciężania istniejących podziałów w świecie dla ratowania pokoju jako wartości uniwersalnej, a drogą do pokoju są – dialog i solidarność. Oznacza to, że odpowiedzialność za zrozumienie w komunikacji jest zawsze odpowiedzialnością określonego dialogu⁷. Dialog rozumiany jako środek w poszukiwaniu prawdy to nie tylko sposób zachowania się ludzi, ale to nade wszystko możliwość eliminacji wszelkich nieporozumień i zaburzeń⁸. Aby więc dialog w komunikacji przyczyniał

⁵ Por. tamże.

⁶ Por. tamże, s. 105–506.

⁷ Por. R. Nęcek, *Chrześcijanin a kompromis w nauczaniu społecznym Jana Pawła II i Benedykta XVI*, „Społeczeństwo” nr 4–4 (2088) s. 506.

⁸ Por. Synod Biskupów, *Orędzie synodu biskupów. Specjalne zgromadzenie synodu biskupów poświęcone Bliskiemu Wschodowi (10–04.10.2010)*, „L'Osservatore Romano” nr 12 (2010) s. 38.

się do duchowego odrodzenia z wiary religijnej winien czerpać cenne „wskazania i inspirację do prowadzenia racjonalnego, odpowiedzialnego i pełnego poszanowania dialogu, który przyczyni się do zbudowania społeczeństwa bardziej ludzkiego i wolnego”⁹.

Dialog oznacza budowanie wzajemności. Zaprzeczeniem wzajemności jest wytrącenie z dialogu, w którym – zamiast odpowiedzi na pytanie – słyszy się pogroźkę. Wówczas okazuje się, że jeden człowiek stawia się wyżej od drugiego człowieka¹⁰. Tymczasem solidarność dąży do niwelowania podziałów, stając się bodźcem prowadzącym do integralnego rozwoju. Broni i strzeże sprawiedliwego bezpieczeństwa każdego narodu i wolności każdego człowieka¹¹.

Solidarność jako zasada stanowi odrębną normę prawno-moralną. Jest zasadą prawną, gdyż – z jednej strony w oparciu o dobro społeczne – wyznacza zakres i rodzaj obowiązków, a – z drugiej strony – wyznacza zakres uprawnień dla poszczególnych podmiotów życia społecznego, osób i państw. Wyraża dwie podstawowe tendencje kształtujące istotę życia społecznego: dawanie i branie. Oczywiście wskazuje również na obowiązki i uprawnienia: oddolnie i odgórnie. Oznacza to, że solidarność jest wspólnym braniem odpowiedzialności za to, co się na tym świecie dzieje, co od ludzi jest zależne¹².

W końcu solidarność jako cnota jest postawą moralną i społeczną na istniejącą w świecie współzależność. Rozumiana jest jako mocna i trwała wola angażowania się na rzecz dobra wspólnego, czyli dobra wszystkich i każdego, wszyscy bowiem jesteśmy odpowiedzialności za wszystkich¹³. Dlatego solidarność staje się odpowiedzią nie tylko na wzrastającą w dzisiejszym świecie współzależność między ludźmi, ale także między narodami. Uświadamia w sposób szczególny poczucie wspólnego losu zwłaszcza wobec pojawiających się zagrożeń¹⁴.

⁹ Benedykt XVI, *Przybywam jako przyjaciel i zwiastun Ewangelii. Ceremonia powitalna w Białym Domu, Waszyngton, 16. 04. 2008*, „L'Osservatore Romano” nr 5 (2008) s. 40.

¹⁰ Por. J. Tischner, *Polska jest Ojczyzną*, Paris 1985, s. 131.

¹¹ Por. R. Nęcek, *Solidarność jako fakt, zasada i cnota w nauczaniu społecznym Jana Pawła II*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” nr 7 (2005) s. 108.

¹² Por. tamże, s. 110–011.

¹³ Por. Jan Paweł II, *Encyklika Sollicitudo rei socialis*, Watykan 1987, nr 38.

¹⁴ Por. R. Nęcek, *Solidarność jako fakt, zasada i cnota w nauczaniu społecznym Jana Pawła II*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” nr 7 (2005) s. 116.

SOLIDARNOŚĆ JAKO WSPÓŁODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA LOS UCHODźCÓW WOJENNYCH

Jan Paweł II przemawiając do korpusu dyplomatycznego podczas pielgrzymki do Japonii podkreślił, że wszystkie narody mają prawo odwoływania się do międzynarodowej solidarności. Wspomina jednak, że szczególne prawa i pierwszeństwo należą się tym narodom, których godność i byt są zagrożone¹⁵. Chodzi o to, że solidarność przeciwstawia się wszelkim rodzajom imperializmu i utrzymywaniu własnej hegemonii na rzecz wzajemnej współodpowiedzialności w stosunkach międzynarodowych. Uwzględnia ona równość narodów i poszanowanie istniejących między nimi różnic¹⁶. Z tej racji solidarność będąca współodpowiedzialnością wyraża się we wspólnym braniu odpowiedzialności za to, co się na tym świecie dzieje, co od ludzi jest zależne. Przypomnienie tak rozumianej solidarności – w kontekście wojny w Ukrainie i milionów uchodźców wojennych – zobowiązuje narody świata do większego zaangażowania w przerwanie wojny i doprowadzenie do sprawiedliwego pokoju i do konkretyzacji pomocy uciekającym przed wojną uchodźcom. Ową konkretyzację pomocy zauważył papież Franciszek, zwracając się do Polaków słowami „*w Polsce jesteście świadkami tego, przyjmując uchodźców i słuchając ich relacji*”¹⁷.

Mając tego świadomość, Jan Paweł II w obliczu wojny w Zatoce Perskiej w liście do prezydenta Iraku Saddama Husajna napisał, że „*żaden problem międzynarodowy nie może być właściwie i godnie rozwiązany przy pomocy siły zbrojnej. Doświadczenie całej ludzkości uczy, że wojna nie tylko powoduje liczne ofiary w ludziach, ale także tworzy sytuacje głęboko niesprawiedliwe, które stają się kolejną, przemożną pokusą stosowania przemowy*”¹⁸. Natomiast prezydentowi USA George Bushowi przypomniał, że „*zabierając głos w ostatnich dniach, aby wypowiedzieć myśli i obawy milionów ludzi, zwracałem uwagę na tragiczne konsekwencje konfliktu zbrojnego w regionie. Nie możemy taić, że rezultatem użycia*

¹⁵ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do Korpusu Dyplomatycznego*, w: tenże, *Jan Paweł II na Filipinach i w Japonii*, Warszawa 1986, s. 94–46.

¹⁶ Por. R. Nęcek, *Solidarność jako fakt, zasada i cnota w nauczaniu społecznym Jana Pawła II*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” nr 7 (2005), s. 109.

¹⁷ Franciszek, *W sprawie Ukrainy (23.03.2022)*, „L'Osservatore Romano” nr 5 (2022), s. 32.

¹⁸ Jan Paweł II, *Listy w prawie wojny w Zatoce Perskiej (1991). Do prezydenta Iraku Saddama Husajna*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. III, Kraków 2007, s. 21.

*siły zbrojnej, a zwłaszcza nowoczesnych rodzajów broni, wykorzystujących ostatnie zdobycze techniki, będą nie tylko cierpienie i destrukcja, ale także nowe i być może jeszcze gorsze niesprawiedliwości*¹⁹.

Z tej racji – w obliczu wojny – współodpowiedzialność za losy świata zobowiązuje kraje zamożne do konkretnego starania się wymuszenia zakończenia konfliktu zbrojnego i okazania gościnności uchodźcom wojennym, niezależnie od wyznawanej przez nich religii²⁰.

Warto w obliczu troski o utrzymanie jedności państw w zakresie sankcji ekonomicznych wobec agresora rosyjskiego przypomnieć papieskie słowa z dnia 13 stycznia 2003 roku skierowane do Korpusu Dyplomatycznego: *„egoizm to także obojętność krajów zamożnych wobec krajów pozostawionych własnemu losowi”*²¹.

Wobec zbrojnej napaści Rosji na Ukrainę słowa te są nadzwyczaj aktualne. Nie można bowiem dopuścić do tego, by obojętność *„zgasiła marzenie o wspólnym życiu! Oczywiście gościnność kosztuje trudu i wymaga poświęcenia”*²². Chodzi o to, że podejmowanie odpowiedzialności za wspólny los rodzi nie tylko decyzje i działania, których celem staje się pomoc innym, ale także przekonanie, że gdy sameму będzie się w trudnościach i potrzebie, to tę pomoc dzięki życzliwości innych się otrzyma²³. Z tej racji apel papieża Franciszka jest głosem wzywającym do solidarności: *„nie zapominajmy o narodzie ukraińskim. Ciężko jest być wykorzenionym z własnej ziemi przez wojnę”*²⁴.

¹⁹ Jan Paweł II, *Listy w prawie wojny w Zatoce Perskiej (1991). Do prezydenta USA Georgea Busha*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. III, Kraków 2007, s. 21–12.

²⁰ Por. Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Migranta – 1999. Całe życie chrześcijańskie jest wielkim pielgrzymowaniem do domu Ojca*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 367.

²¹ Jan Paweł II, *Przemówienie do korpusu dyplomatycznego – 13 stycznia 2003. Nie śmierci, egoizmowi i wojnie! Tak życiu i pokojowi!*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. V, Kraków 2007, s. 614.

²² Franciszek, *Chrońmy piękno życia. Przemówienie do przedstawicieli władz, społeczeństwa obywatelskiego i korpusu dyplomatycznego (La Valetta, 2.04.2022)*, „L'Osservatore Romano” nr 5 (2022), s. 9.

²³ Por. R. Nęcek, *Solidarność jako fakt, zasada i cnota w nauczaniu społecznym Jana Pawła II*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” nr 7 (2005), s. 111.

²⁴ Franciszek, *Po podróży apostołskiej na Malte. Audiencja generalna w Auli Pawła VI (6.04.2022)*, „L'Osservatore Romano” nr 5 (2022), s. 20.

INFORMACJA MEDIALNA – OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA

Rewolucja technologiczna w komunikacji międzyludzkiej w zakresie przekazu informacji „*jest zjawiskiem tak nowym, że zdążyliśmy się na razie nim jedynie zaurczyć*”²⁵. Sformułowanie Ryszarda Kapuścińskiego jest nad wyraz aktualne, gdyż wydaje się, jakby wielu nadawców nie zdążyło się jeszcze zastanowić, do czego przekaz informacji medialnych ma służyć, jakie treści warto, a jakich nie warto przekazywać i jakie informacje mają przekazywać media²⁶. Dlatego Jan Paweł II zachęcił dziennikarzy, by tworzyli nowy, światowy porządek w zakresie informacji i komunikacji, zachowując odpowiedzialną świadomość tego, że dzielą się prawdą o człowieku. Z tej racji Kościół jako *ekspert od spraw ludzkich* pragnie nieustannie przypominać o wartościach decydujących o wielkości osoby ludzkiej²⁷. W tym kontekście zostaną przedstawione: selekcja informacji, obiektywizm sprawą sumienia, informacja jako ryzyko.

SELEKCJA INFORMACJI – INTUICJA, TALENT, ZASADY ETYCZNE

W świecie dziennikarskim pojęcie medialności rozumie się jako zestaw cech zdarzeń, faktów i okoliczności, decydujących o opublikowaniu przekazu. Redakcyjna selekcja tematów rozpoczyna się od negatywnej selekcji nadawczej w zakresie odrzucenia informacji o danym wydarzeniu. Dlatego pojęcie *gatekeeper* określające wszelkie mechanizmy selekcji informacji wewnątrz danej redakcji posiada skojarzenia negatywne²⁸.

Na medialność informacji składa się jedenaście wyznaczników: wpływ, waga, kontrowersyjność, emocjonalność, niezwykłość, elitarność, bliskość, nowość, aktualność, użyteczność i wartość edukacyjna²⁹. W tym kontekście klasycznym przykładem może być przekaz medialny w telewizji amerykańskiej odnośnie akcji militarnej wojsk amerykańskich w Somalii. Pokazanie w głównym serwisie

²⁵ R. Kapuściński, *Autoportret reportera*, Kraków 2003, s. 132.

²⁶ Por. tamże.

²⁷ Por. Jan Paweł II, *W służbie braterstwa i solidarności. Orędzie na XXII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 1988*, w: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 898.

²⁸ Por. K. Gurba, *Miłosierdzie jest medialne*, w: *Media, przestrzeń i narzędzie miłosierdzia*, seria: *W społeczno-medialnej sieci*, t. II, red. R. Nęcek, W. Misztal, Kraków 2018, s. 121.

²⁹ Por. J. Lanson, M. Stephens, *Writing and Reporting The News*, Oxford 2007, s. 9.

informacyjnym zwłok amerykańskiego żołnierza ciągniętego po ulicach wywołało takie oburzenie i szok, że mieszkańcy Ameryki domagali się przerwania działań i tak się stało. Choć media nie mają żadnej władzy i mocy decyzyjnej, to jednak przez fakt kształtowania opinii publicznej mogą wyzwać pozytywne reakcje³⁰. Oznacza to, że środki przekazu im większy mają wpływ, „*tym większe wymagania etyczne spoczywają na tych, którzy są za nie odpowiedzialni*”³¹. Oznacza to, że selekcja informacji zależy po prostu od intuicji, od talentu, a nade wszystko od zasad etycznych. Chodzi o to, że „*możemy mówić nieprawdę nie dlatego, że chcemy kłamać, lecz dlatego, że mamy niedoskonałą pamięć, niekompletne wspomnienia lub zakłócone emocje*”³². Mając tego świadomość, należy stwierdzić, że autentyczna służba dziennikarska polega na poprawnym i rzeczowym przedstawieniu określonego wydarzenia, zostawiając odbiorcę samego, z jego emocjami i współodczuwaniem, aby mógł zareagować na treść informacji tak jak chce. Taka postawa może być współcześnie odebrana jako staroświecka, nudna czy wręcz zimna. Jednak właśnie ten sposób prezentowania informacji uwzględnia godność człowieka, o którym jest materiał i godność odbiorców odbierających materiał³³.

OBIEKTYWIZM SPRAWĄ SUMIENIA

Niewątpliwie obiektywizm dziennikarski wiąże się z wysoką jakością etyczną tworzącego newsa. Oznacza to, że dziennikarze zdający sobie sprawę „*z zakresu oddziaływania swoich programów, powinni wykazywać szczególną troskę o ich wysoką jakość moralną, tak by ich wpływ na kulturę był nieodmiennie dodatni. Muszą opierać się zawsze obecnej pokusie łatwego zysku i zdecydowanie odmawiać udziału w produkcji jakiegokolwiek programu wykorzystującego ludzką słabość, obrażającego sumienie lub poniżającego ludzką godność*”³⁴. Oczywiście mentalność

³⁰ Por. R. Kapuściński, *Autoportret reportera*, Kraków 2003, s. 135.

³¹ Jan Paweł II, *W służbie braterstwa i solidarności. Orędzie na XXII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 1988*, w: Jan Paweł II. *Dzieła zebrane*, t. IV. Kraków 2007, s. 899.

³² R. Kapuściński, *Autoportret reportera*, Kraków 2003, s. 41.

³³ Por. S. Meetchen, *Czynnik miłosierdzia, czyli: jak miłosierne są media?*, w: *Media i miłosierdzie. Na kanwie nauczania kard. Stanisława Dziwisza*, red. W. Misztal, R. Nęcek, Kraków 2016, s. 162.

³⁴ Jan Paweł II, *Rola kaset magnetofonowych i magnetowidowych w kształtowaniu kultury i sumienia. Orędzie na XXVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.1993)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, s. 913.

obiektywnego przekazu kształtuje się także przez właściwe kompetencje. Przejawia się to w zdobywaniu solidnej wiedzy i nieustannym jej pogłębianiu. Rzetelna wiedza pozbawia uprzedzeń, zachęca do ciągłego poznawania świata, a nade wszystko prowadzi do wzajemnego zrozumienia³⁵.

Chodzi o to, że wspólnota ludzi zawiązuje się wtedy, kiedy jest to wspólnota ludzi wzajemnie się rozumiejących. Gdy dziennikarz dostaje do ręki gazetę, zdaje sobie sprawę z tego, co ma w niej napisać. Wiedza jest tu przejawem zaufania, a zaufanie pęka, gdy dziennikarz okłamuje czytelnika, nie stara się dojść do sedna problemu, lekceważy okoliczności i kontekst sprawy. W ten sposób rodzi się patologia³⁶.

Nieprzypadkowo więc Hans Mathias Kepplinger zauważył, iż świat medialny w fazie skandalizowania chce jak najszybciej wejść na rynek z informacjami lub przynajmniej z artykułem. Tym sposobem jeden dziennikarz odpisuje od drugiego, popełniając jednocześnie te same błędy, co prowadzi do niesłychanych reakcji widzów i czytelników. Poza tym twórca przekazu często nie podchodzi z należytą powagą do kontekstu i okoliczności zdarzenia dotyczącego danych osób i nie stawia pytania, jakie są możliwe alternatywy i czy nie byłyby one lepsze³⁷. Dlatego być obiektywnym to oddać się sztuce „robienia dobrego dziennikarstwa”³⁸.

INFORMACJA JAKO RYZYKO

Nestor polskiego dziennikarstwa Ryszard Kapuściński napisał, że pisanie jest wielkim ryzykiem. Chodzi o to, że publikowanie nie polega na tym, co się publikuje, lecz jakie z tego płyną określone konsekwencje. Z tej racji „*kiedy zamierza się opisywać rzeczywistość, wtedy pisanie wpływa na rzeczywistość*”³⁹. Dlatego wymaga się od ludzi mediów wyjątkowych umiejętności i zdolności, a do jasnego komunikowania potrzebne są specjalne talenty i przygotowanie. Uzasadnione ryzyko

³⁵ Por. Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu w służbie wzajemnego zrozumienia między narodami. Orędzie na XXXIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2005)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, s. 947.

³⁶ Por. J. Tischner, *Polska jest Ojczyzną*, Paris 1985, s. 69.

³⁷ Por. H. M. Kepplinger, *Medien, Skandale und Opferrolle. Hans Mathias Kepplinger im Gespräch mit Julius Stucke*, „Deutschlandfunk Kultur” z dnia 7.02.2014.

³⁸ Por. D. McQuail, *Teoria komunikowania masowego*, Warszawa 2008, s. 290.

³⁹ R. Kapuściński, *Autoportret reportera*, Kraków 2003, s. 27.

w serwowaniu informacji przejawia się w wydaniu dziennikarzy przekonywujących, lecz profesjonalnie słabych, gdyż taki stan rzeczy prowadzi do zniszczenia osobowości odbiorców.

Dlatego wymaga się od ludzi mediów
wyjątkowych umiejętności i zdolności,
a do jasnego komunikowania potrzebne są
specjalne talenty i przygotowanie.

Oznacza to, że „młodzi dziennikarze nie mają prawa uczyć się na naszych oczach, gdyż podając nieprecyzyjną informację, mogą zatruć całe społeczeństwo. Jeżeli obecnie wysokie kary nakłada się na ludzi, którzy czasami przez nieuwagę zatruli jezioro czy rzekę, to nie można lekceważyć tych, którzy fałszem zatruli wyobraźnię tysięcy czy milionów odbiorców”⁴⁰. Mając tego świadomość z mediów należy korzystać rozważnie i mądrze, a do tego potrzebne jest promowanie edukacji medialnej w szkołach i na uniwersytetach.

INFORMACJA SOLIDARNOŚCIĄ

Przekazywanie informacji siłą rzeczy staje się budowaniem relacji solidarności. Chodzi o to, że solidarność dostrzega złożoność świata i potrafi się dostosować do określonych sytuacji i potrzeb. Potrafi wyjść im naprzeciw⁴¹. Kiedy więc informacja staje się solidarnością, to wtedy można „przewyciężyć wszelkie formy klanowości, sekciarstwa i rasizmu, różnego rodzaju nadużywania władzy oraz indywidualny, kulturowy czy religijny fanatyzm”⁴². Mając tego świadomość warto

⁴⁰ J. Chrapek, *Świat, zbawienie i telewizja. Z biskupem Janem Chrapkiem rozmawiają Barbara Czajkowska i Dorota Maciejewska*, Katowice 2001, s. 73.

⁴¹ Por. W. Misztal, *Miłosierdzie dla mediów i przez media: dziedzictwo św. Jana Pawła II*, w: *Media, przestrzeń i narzędzie miłosierdzia*, seria: *w społeczno-medialnej sieci*, t. II, red. R. Nęcek, W. Misztal, Kraków 2018, s. 50.

⁴² Jan Paweł II, *W służbie braterstwa i solidarności. Orędzie na XXII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 1988*, w: Jan Paweł II. *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 899.

uwzględnić – docenienie godności osoby ludzkiej, dobro wspólne jako obowiązek i informacja zawiązywaniem relacji z uchodźcami wojennymi.

DOCENIENIE GODNOŚCI OSOBY

Jan Paweł II zachęcił przedstawicieli mediów, by angażowali się w ochronę godności osoby, „*przede wszystkim poprzez troskę o obyczaje, a dopiero potem o prawo*”⁴³. Chodzi o to, że „*człowiek chce, aby jego człowieczeństwo było szanowane i dowartościowane*”⁴⁴. Chodzi więc o wspieranie ludzkiej godności, czy to „*w wiadomościach czy w dramacie, czy to w piosence czy opowiadaniu, macie za zadanie szanować to, co ludzkie i doceniać to, co dobre. Istoty ludzkie nie mogą nigdy być pogardzane ze względu na ograniczenia, wady, zaburzenia, a nawet grzechy*”⁴⁵. Co więcej, w liście apostolskim „*Szybki rozwój*” Jan Paweł II doprecyzował, że należy uświadamiać odpowiedzialnym za przekaz, etyczny i moralny wymiar informacji, a Kościołowi dodatkowo zlecił zadanie zapewnienia odpowiedniej opieki duszpasterskiej profesjonalistom mediów⁴⁶. Dlatego informacja może spełniać odwieczne pragnienia ludzkie o braterstwie i solidarności. Nieprzypadkowo więc papież Franciszek zwracając się do świata medialnego podkreślił, że obecny kryzys globalny zobowiązuje dziennikarzy, by kierować ludzkie spojrzenia „*na dominujące przeświadczenia kulturowe i na kryteria, według których osoby uznają, że coś jest dobre lub złe, godne pożądania bądź nie*”⁴⁷.

Dlatego informacja może spełniać odwieczne pragnienia ludzkie o braterstwie i solidarności.

⁴³ Jan Paweł II, *Przemówienie do korpusu dyplomatycznego. Transcendentne podstawy godności i praw człowieka (9.01.1989)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. V, s. 526.

⁴⁴ Benedykt XVI, *Jesteście twórcami swojej przyszłości. Spotkanie z władzami politycznymi i społecznymi oraz przedstawicielami głównych religii w pałacu prezydenckim Kotonu (19.11.2011)*, „*L'Osservatore Romano*” nr 1 (2012), s. 12.

⁴⁵ Jan Paweł II, *Bądźcie współpracownikami prawdy w służbie sprawiedliwości i miłości (Do pracowników mass mediów (Los Angeles, 15.09.1987, W: Media i dziennikarstwo w nauczaniu Jana Pawła II, opracował A. Lewek, Warszawa 2008, s. 425.*

⁴⁶ Por. Jan Paweł II, *List apostolski Szybki rozwój (24.01.2005)*, Watykan 2005, nr 11.

⁴⁷ Franciszek. *Czasopisma będące mostem i granicą. Przemówienie do kolegium pisarzy „La Civiltà Cattolica” (9.02.2017)*, „*L'Osservatore Romano*” nr 3–3 (2017), s. 16.

DOBRO WSPÓLNE JAKO OBOWIĄZEK

Informacja jeśli ma być solidarnością w życiu społecznym nie może zawierać w sobie eliminacji żadnej grupy osób, gdyż wykluczenie jest sprzeczne z rozumieniem dobra wspólnego⁴⁸. Oczywiście, nie jest to odczucie masowe. Jednak zawsze jest pewna ilość osób, które są obdarowane zmysłem robienia czegoś, co wychodzi poza prywatne interesy⁴⁹. Słowo „wspólne” dotyczy włączenia wszystkich ludzi. Dlatego od dziennikarzy w sposób szczególny wymaga się „autentycznej służby dobru wspólnemu – dobru, które nie ogranicza się do ochrony interesów określonej grupy czy narodu, lecz obejmuje potrzeby i interesy wszystkich, dobro całej rodziny ludzkiej”⁵⁰. Chodzi o to, że media mają pozytywny i wpływowy potencjał, który – poprzez służbę uniwersalnym wartościom – może przyczyniać się do odnowy życia społecznego. Dziennikarze mają ogromne możliwości kształtowania poglądów i postaw, dlatego są zobowiązani do wspierania pozytywnych wzorców życia i wspomagania dobra w każdej postaci⁵¹.

Warto zauważyć, że prawdą jest, iż media są – według papieża – „odbiciem społeczeństwa, w którym funkcjonują, nie mniejszą prawdą jest, iż przyczyniają się one do kształtowania społeczeństwa, a więc dysponujący tymi środkami nie mogą uchylać się od własnej odpowiedzialności za ich oddziaływanie”⁵².

INFORMACJA ZAWIĄZYWANIEM RELACJI Z UCHODźCAMI WOJENNYMI

Informacje zachęcające do solidarności z uchodźcami wojennymi zdobywają w mediach coraz więcej miejsca, co wynika z rosnącego zainteresowania wygaszeniem barbarzyńskiej wojny w Ukrainie. Dlatego warto przypomnieć w tym kontekście

⁴⁸ Por. Biskupi katolicycy Anglii i Walii, *Wspólne dobro a nauczanie społeczne Kościoła katolickiego. List konferencji biskupów Anglii i Walii*, w: *Kościół wobec współczesnych problemów życia gospodarczego. Społeczne dokumenty episkopatów*, red. S. Fel, J. Kupny, Lublin 2002, s. 210.

⁴⁹ Por. R. Kapuściński. *Autoportret reportera*. Kraków 2003 s. 20–01.

⁵⁰ Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu w służbie wzajemnego zrozumienia między narodami. Orędzie na XXXIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2005)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, s. 948.

⁵¹ Por. Jan Paweł II, *Media w rodzinie: ryzyko i bogactwo. Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2004)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, s. 946.

⁵² Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu a problemu ludzi starszych. Orędzie na XVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (10.05.1982)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, s. 877.

słowa Jana Pawła II, który stwierdził, że błogosławionymi są ci, którzy promują przekaz wiary uwalniającej od lęku i otwierającej na nadzieję, by budować świat w braterstwie i solidarności⁵³. Chodzi o to, że solidarność może się stać o tyle wartością niezniszczalną, nawet w trudnych i ciężkich warunkach zewnętrznych, o ile nie zostanie zniszczona i nie zaniknie duchowa więź łącząca ludzi. O tyle będzie wartością niezniszczalną, o ile nie zaniknie chęć niesienia wzajemnej pomocy. Z tej racji przekaz informacji zobowiązuje do tworzenia podstaw zachęcających do działania na rzecz dobra prawdziwie potrzebujących. W tym kontekście agencje informacyjne i wszystkie media zobowiązane są do przekazywania informacji kompletnych i zrównoważonych, przyczyniających się do „*przenikania się kultur w sposób wolny od nietolerancji i przemocy, sprzyjających jedności*”⁵⁴.

Chodzi o to, że solidarność może się stać o tyle wartością niezniszczalną, nawet w trudnych i ciężkich warunkach zewnętrznych, o ile nie zostanie zniszczona i nie zaniknie duchowa więź łącząca ludzi. O tyle będzie wartością niezniszczalną, o ile nie zaniknie chęć niesienia wzajemnej pomocy. Z tej racji przekaz informacji zobowiązuje do tworzenia podstaw zachęcających do działania na rzecz dobra prawdziwie potrzebujących.

ZAKOŃCZENIE

Reasumując, należy stwierdzić, że informacja medialna może służyć solidarności postaw, stanowiąc jedną z podstawowych wartości podtrzymujących sprawiedliwy wymiar życia społecznego. Informacja oznaczająca solidarność staje

⁵³ Por. Jan Paweł II, *W służbie braterstwa i solidarności. Orędzie na XXII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 1988*, w: Jan Paweł II. *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 900.

⁵⁴ Tamże, s. 899.

się ponadczasowym wyzwaniem dla mediów i daje przepustkę do uprawiania dobrego dziennikarstwa. Warto więc podkreślić, że dobre dziennikarstwo może uprawiać jedynie dobry człowiek, gdyż informacja ma zawsze wymiar etyczny. Oznacza to, że ludzie nie szanujący reguł etycznych nie mogą uprawiać dobrego dziennikarstwa. Dobroć bowiem jest próbą zrozumienia trudnych chwil osób potrzebujących, by stać się częścią ich losu⁵⁵.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI, *Jesteście twórcami swojej przyszłości. Spotkanie z władzami politycznymi i społecznymi oraz przedstawicielami głównych religii w pałacu prezydenckim Kotonu (19.11.2011)*, „L'Osservatore Romano” nr 1 (2012), s. 12.
- Benedykt XVI, *Przybywam jako przyjaciel i zwiastun Ewangelii. Ceremonia powitalna w Białym Domu, Waszyngton, 16. 04. 2008*, „L'Osservatore Romano” nr 5 (2008) s. 40–01.
- Biskupi katoliccy Anglii i Walii, *Wspólne dobro a nauczanie społeczne Kościoła katolickiego. List konferencji biskupów Anglii i Walii*, w: *Kościół wobec współczesnych problemów życia gospodarczego. Społeczne dokumenty episkopatów*, red. S. Fel, J. Kupny, Lublin 2002, s. 193–322.
- Chrapek J., *Świat, zbawienie i telewizja. Z biskupem Janem Chrapkiem rozmawiają Barbara Czajkowska i Dorota Maciejewska*, Katowice 2001.
- Franciszek, *Solidarność lekarstwem na populizm. Przemówienie do szefów państw i rządów Unii Europejskiej z okazji 60 rocznicy podpisania Traktatów Rzymskich (24.03.2017)*, „L'Osservatore Romano” nr 3–3 (2017), s. 30–04.
- Franciszek, *Czasopisma będące mostem i granicą. Przemówienie do kolegium pisarzy „La Civiltà Cattolica” (9.02.2017)*, „L'Osservatore Romano” nr 3–3 (2017), s. 14–47.
- Franciszek, *Chrońmy piękno życia. Przemówienie do przedstawicieli władz, społeczeństwa obywatelskiego i korpusu dyplomatycznego (La Valetta, 2.04.2022)*, „L'Osservatore Romano” nr 5 (2022), s. 7–70.
- Franciszek, *Po podróży apostołskiej na Maltę. Audiencja generalna w Auli Pawła VI (6.04.2022)*, „L'Osservatore Romano” nr 5 (2022), s. 18–80.
- Franciszek, *W sprawie Ukrainy (23.03.2022)*, „L'Osservatore Romano” nr 5 (2022), s. 32.
- Gurba K., *Miłosierdzie jest medialne*, w: *Media, przestrzeń i narzędzie miłosierdzia*, seria: *W społeczno-medialnej sieci*, t. II, red. R. Nęcek, W. Misztal, Kraków 2018, s. 119–933.
- Jan Paweł II, *W służbie braterstwa i solidarności. Orędzie na XXII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 1988*, w: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 898–800.

⁵⁵ Por. R. Kapuściński, *Autoportret reportera*, Kraków 2003, s. 21.

- Jan Paweł II, *Przemówienie do korpusu dyplomatycznego. Transcendentne podstawy godności i praw człowieka (9.01.1989)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. V, Kraków 2007, s. 521–127.
- Jan Paweł II, *Bądźcie współpracownikami prawdy w służbie sprawiedliwości i miłości (Do pracowników mass mediów (Los Angeles, 15.09.1987, W: Media i dziennikarstwo w nauczaniu Jana Pawła II, opracował A. Lewek, Warszawa 2008, s. 425.*
- Jan Paweł II, *List apostolski Szybki rozwój (24.01.2005)*, Watykan 2005.
- Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu w służbie wzajemnego zrozumienia między narodami. Orędzie na XXXIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2005)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 947–748.
- Jan Paweł II, *Media w rodzinie: ryzyko i bogactwo. Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2004)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 944–446.
- Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu a problemu ludzi starszych. Orędzie na XVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (10.05.1982)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 875–578.
- Jan Paweł II, *Rola kaset magnetofonowych i magnetowidowych w kształtowaniu kultury i sumienia. Orędzie na XXVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.1993)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 912–213.
- Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu w służbie wzajemnego zrozumienia między narodami. Orędzie na XXXIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2005)*, w: tenże. *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 947–748.
- Jan Paweł II, *Przemówienie do Korpusu Dyplomatycznego*, w: tenże, *Jan Paweł II na Filipinach i w Japonii*, Warszawa 1986, s. 94–46.
- Jan Paweł II, *Listy w prawie wojny w Zatoce Perskiej (1991). Do prezydenta Iraku Saddama Husajna*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. III, Kraków 2007, s. 21–12.
- Jan Paweł II, *Listy w prawie wojny w Zatoce Perskiej (1991). Do prezydenta USA Georgea Busha*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. III, Kraków 2007, s. 21–12.
- Jan Paweł II, *Encyklika Sollicitudo rei socialis*, Watykan 1987.
- Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Migranta – 1999. Całe życie chrześcijańskie jest wielkim pielgrzymowaniem do domu Ojca*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 365–569.
- Jan Paweł II, *Przemówienie do korpusu dyplomatycznego – 13 stycznia 2003. Nie śmierci, egoizmowi i wojnie!. Tak życiu i pokojowi!*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. V, Kraków 2007, s. 613–317.
- Jan Paweł II, *W służbie braterstwa i solidarności. Orędzie na XXII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 1988*, w: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. IV, Kraków 2007, s. 898–800.
- Kapuściński R., *Autoportret reportera*, Kraków 2003.
- Katechizm Kościoła Katolickiego. Poznań 1994.
- Keplinger H. M., *Medien, Skandale und Opferrolle. Hans Mathias Keplinger im Gespräch mit Julius Stucke*, „Deutschlandfunk Kultur” z dnia 7.02.2014.

- Lanson J, Stephens M., *Writing and Reporting The News*, Oxford 2007.
- Meetchen S., *Czynnik miłosierdzia, czyli: jak miłosierne są media?*, w: *Media i miłosierdzie. Na kanwie nauczania kard. Stanisława Dziwisza*, red. W. Misztal, R. Nęcek, Kraków 2016, s. 157–764.
- Misztal W., *Miłosierdzie dla mediów i przez media: dziedzictwo św. Jana Pawła II*, w: *Media, przestrzeń i narzędzie miłosierdzia*, seria: *w społeczno-medialnej sieci*, t. II, red. R. Nęcek, W. Misztal, Kraków 2018, s. 41–19.
- McQuail D., *Teoria komunikowania masowego*, Warszawa 2008.
- Nęcek R., *Chrześcijanin a kompromis w nauczaniu społecznym Jana Pawła II i Benedykta XVI*, „Społeczeństwo” nr 4–4 (2008). 502–209.
- Nęcek R., *Solidarność jako fakt, zasada i cnota w nauczaniu społecznym Jana Pawła II*, „Socjologiczne Studia Teologiczne” nr 7 (2005) s. 105–516.
- Synod Biskupów, *Orędzie synodu biskupów. Specjalne zgromadzenie synodu biskupów poświęcone Bliskiemu Wschodowi (10–24.10.2010)*, „L'Osservatore Romano” nr 12 (2010) s. 38–89.
- Tischner J., *Polska jest Ojczyzną*, Paris 1985.

Biogram

ks. dr hab. Robert Nęcek, prof. ucz. – ksiądz, dziennikarz, profesor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Kierownik Katedry Edukacji Medialnej. Konsultor ds. Mediów Konferencji Episkopatu Polski. Wyróżniony nagrodą rektorską za wybitne osiągnięcia naukowe i organizacyjne (2010, 2017). Laureat nagrody Feniksa Specjalnego (2017). Odznaczony złotą odznaką św. Floriana *Mazovia* II klasy za wyjątkową skuteczność i kompetencje medialne. Uhonorowany tytułem „Zasłużony dla Gminy Nowy Targ” przez Radę Gminy (2022). Od 2022 roku członek redakcji „Humanities and Social Sciences” w Nowym Jorku. ORCID: 0000-0001-8576-9908